

Scrisori din Ardeal

Arad 12 | 25 Octombrie 1906.

Reforme. Cu toată lipsa de morală, consecvență și cinste politică, ca bază a situației sale, guvernul ungar face un tărăboiu enorm, pe tema proiectelor sale de reformă, dintre care a și pus în discuție proiectul de lege pentru încurajarea și protejarea industriei.

În ce consistă, după spiritul acestui proiect de reformă, garanția cuceririlor viitoare pe terenul industriei patriei noastre? După cum a accentuat în parlament deputatul nostru naționalist dr. *Maniu*,—huiduit, pentru că a declarat că nu e Maghiar ci Român!—proiectul de lege are în vedere protejarea numai a marelui industriei, prin care fapt tocmai se provoacă distrugerea micului meseriaș. Din această cauză, cu timpul se va forma un proletariat în orașe, centre de fabrici, unde se va concentra și dezvolta cu toată energia socialismul „internațional” (și totuși *maghiar*!), iar satele și forța țărănimii, în parte revărsată și proletarizată la orașe și totodată, lipsită de teren de dezvoltare în vechile condiții, în cari reprezintă încă azi talpa țării și naționalismul distinct, îndeosebi în lupta noastră,—va fi slăbită, redusă în puterea, rezistența și importanța sa.

Adversarii noștri politici, Maghiarii, (în accepția politică) stăpânind deja orașele, mai apoi concentrând în ele capitaluri, care nouă ne lipsesc cu totul, vor ajunge să ne zdrobească materialicește, dînd din înălțimea capitalului orașelor și a fabricilor,—ca și cavalerii evului mediu, diu castelele lor de hoți.

Față cu această reformă, ale cărei intențiuni „liberale” sînt atît de transparente, care este situația noastră, ce fel de organizațiuni de rezistență avem noi?

Pentru a nu se crede prea mult în bună-starea poporului nostru, prea exagerată uneori de „ai noștri” reporteri, voi arăta, în cele următoare, ce s'a putut face până acum, în ce stadiu ne aflăm față cu asaltul furtunos ce ne-au dat stăpînii zilei și mai ales cu care intenționează să ne „fericească” patria ungară,—în era liberalismului democratic, dela începutul veacului XX.

*

Meseriile, comerțul și agricultura.—Dintre cei ce se pregătesc dintre noi pentru meserii, dintre meseriașii români, chiar elevii cei mai de seamă, ajulorați și stipendiați de instituțiunile noastre, d. ex. bursierii. „Asociațiunii Naționale din Arad“, s'au dovedit a fi un foarte slab element, prea ușor de înstrăinat prin legături de încuscriri cu străinii, aproape neînclăturabile din cauza lipsei la noi a „clasei mijlocii“. Căci legături de interese materiale la oamenii fără rafinerie sufletească superioară, fără școală și cultură românească, unde pot duce? Școale de meserii, bine înțeles, ba nici măcar de repetiție economică, ori chiar de repetiție a cunoștinților elementare, românești, în realitate, nu avem.

Avem numai trei comune (orașe vajnice) în toată țara noastră, anume: Sibiu, Blajul și Lugojul, unde se poate zice că meseriașii români rezistă absorbirii străine, în urma organizării lor și a reuniunilor lor, (în care s'au amestecat și duc rolul conducător intelectualii, cari nu prin meserie, ci prin inima și idealismul lor național românesc se simt legați de „maistori“ și jertesc o muncă fără răsplată, pentru deșteptarea și cultivarea națională a meseriașilor români).

De un strat de meseriași și negustori, românesc, conștient, organizat, refractar față de tentațiuni și ademeniri, la noi nu poate fi vorbă, deci nici de o rezistență, față cu pornirea cuceritoare a opresorilor noștri.

Celitorul va înțelege îngrijorarea noastră față de „patriotica“ reformă pentru protejirea industriei, în care puternicii zilei au pus „grozița“, prin chiar piețile cucerite deja, în lungul și latul țării.

Dar până una alta, dacă acest teren este sterp pentru noi, nu este mai puțin adevărat că, până acum, față cu marea proprietate, Românii mai stăpînind (afară de ingratele părți de pămînt mai slab) și întinderi productive, pentru cultura de cereale, s'a lucrat și s'a putut lucra în aceeași direcție, cu binecuvîntate rezultate, pentru popor. Anume, s'au înființat reuniuni și tovărășii economice, cum sînt în ființa la Sibiu (de la 1888), Sebeșul-săsesc, Apoldul-român, Seliște, Gurariului, Avrig, ș. a.; apoi însoțiri de împrumut Reiffeisen (bănci agrare țărănești) și în fine,—cuptoare de uscat poame „Cazeuille“, însoțiri pentru creșterea de vaci „Pinzgau“, etc. etc. Toate acestea spre întremarea și întărirea materială a poporului nostru, pentru care nu există sprijin de la statul pe care îl susținem cu banul și singele nostru, și care, prin prepușii săi, face legi de zugrumare economică a noastră, spre a parveni la zugrumarea conștiinței noastre naționale, prin nevoia de pîne. Dar: *Jam alios vidit ventos!*

Ori cît s'ar căuta cu luminarea șuruburile de a ne putea strînge, vom arăta, că o forță de stat ce vrea să se impună prin saltimbanci politici, e prea slabă pentru a zugruma un neam mai vechiu și mai vi-guros, de cît statul în cestruene.

Tovarășii.—Urmind cu ordinea de idei începută mai sus, asupra întocmirilor noastre de natură economică, ne oprim la acțiunea pornită pentru întemeierea unei „*Tovărășii a agricultorilor și meseriașilor*”.

A fost dată ideea și s'a pornit acțiunea de trei oamei harnici, dar nu îmbătrâniți în „merite” naționale la umbra vre-unei oarecare Instituțiuni, și s'a întrunit un însemnat număr de Romîni de seamă, mai ales țărani frunțași, la conferința ce a avut loc în Timișoara la 30 Septembrie, pentru a se proclama constituirea „*Tovărășiei*”, care va avea să lucreze pentru a da poporului nostru mijloacele și posibilitatea unei organizațiuni economice într'o tovarășie de plugari și meseriași romîni.

Această „*Asociare economică și culturală a țaranilor*” va avea de scop mijlocirea vnzării bucatelor direct „la morile mari din capitală și străinătate”; apoi secția culturală va urmări „ridicarea stării culturale a țaranilor, prin aranjarea prelegerilor....” etc. și înfine, ea va fi mijlocitoare muncii, ș. a.

Statutele „*Tovărășiei*” acum sînt gata și așteaptă numai aprobarea guvernului care, cu toată precauțiunea redactorilor statutelor, (cari s'au ferit de „epitetul” romîn), poate să le găsească nod în papură, ca tuturor pornirilor romînești, și să dea de mal toate silințele inițiatorilor entuziaști.

Mai este însă înc'un moment: Unele cercuri cu autoritate între Romîni de aici, în frunte cu gruparea de la „*Tribuna*”, care reprezintă o forță în luptele noastre naționale, privesc cu neîncredere pornirea tinerilor prea slabi și prea îndrăzneți, care au pornit singuri, la întemeierea „*Tovărășiei*”.

Care va fi rezultatul, și dacă va produce un rezultat mulțumitor acest zbcuim, pentru întemeierea unei cetăți de rezistență economică a țaranului nostru, nu știm—dar de sigur nu există Romîn, care să nu aștepte și—cunoscînd pornirea—să nu aștepte cu interes desnodămîntul.

Soarta învățătorilor. Intre numeroasele neajunsuri ale vieții noastre, din această țară binecuvîntată de Dumnezeu și stoarsă de nevrednicii ajunși stăpîni fără vrednicie și fără muncă cîstită, fără dreptate și cu călcarea în picioare a libertăților pe cari le trîmbiță în lume, este sărăcia sau mai exact condițiunile incomparabil de modeste în cari sînt siliți să trăiască luminătorii poporului, învățătorii (și profesorii) noștri, de ambele confesiuni.

Pentru cautarea mijloacelor de îmbunătățirea sorții lor, s'a pornit între învățători o mișcare, care și-a găsit nota caracteristică a expansiunii în pregătirea unui congres interconfesional romîn la Blaj.

Congresul nu s'a putut întruni, din motive...confesionale și interese speciale, cădurate de organizarea celor două biserici; și așa, n'am putut să am fericirea de-a vedea înc'odată, ca înainte de... 1699 ori la 1848, reprezentată toată suflarea românească de la noi la un loc, fără deosebire de rit și unindu-se măcar pentru un moment, asupra unei probleme ideale, lăsînd chestia sporirii lefurilor în grija autorităților bisericești competente, care au și luat asupra-le rezolvarea cestuunii.

Atît Congresul Național român al bisericii ortodoxe, care și-a ținut adunarea trienală în primele zile ale lunii Octombrie la Sibiu, cât și Mitropolia gr. cat. din Blaj s'au declarat în favorul sporirii salariului învățătoresc de la 600 la minimalul de 800 cor. urmînd, ca acolo, unde comunele noastre bisericești nu vor putea să mărească salariul, să se ceară complectarea prin ajutor de la stat. Căci, se știe, că în zilele acestea, ministrul instrucțiunii, contele Apponyi, a declarat că voiește să egaleze—dînd ajutor de stat—retribuțiunile învățătorilor confesionali, cu acele ale celor de stat.

Perdem noi oare ceva—se naște întrebarea—prin această „grație”, prin aceasta împărtașire din bugetul statului, la care și noi contribuim și din care noi beneficiem mai puțin ?

Preoții încă primesc „congruă” de la stat. Dar de aceia preotul, care nu merge cu statul, n'are zile bune să-și mînințe „pînea” de la stat.—Controlul? E același; e aceeași ingerință pe care caută statul să o exercite față de învățătorii noștri și de la școalele cu ajutor de stat și de la cele fără acel ajutor. Și în fine, învățătorul harnic nu va da greș, în ori ce condițiuni de viață va fi; iar inima și sentimentul dezvoltate într'insul la vederea și înțelegerea situației și nevoilor poporului, neamului său, îi vor da puterea și tactul de-a educa tineretul, în spiritul pe care îl pretinde singele și limba sa maternă.

Ori cît s'ar ivi la noi pe viitor, ca și în trecut, mizerii locale—datorite mai ales nedestoiniciei unor conducători—orientarea deja faptică a țărânimii noastre, în parte, de către cărturari și controlul presei, vor și să ridice și să impună lozincă: Totul pentru națiune !

Podgoreanu.